

ZIŅU IZLAIDUMS no ES narkotiku aģentūras Lisabonā

2008. GADA ZIŅOJUMS: STIMULĒJOŠĀS NARKOTIKAS – NEVIENDABĪGA AINA

Amfetamīna un ekstazī lietošanas tendences stabilas, bet joprojām palielinās kokaīna lietošana

(6.11.2008., LISBONA, **PUBLICĒŠANA AIZLIEGTA LĪDZ PLKST. 10:00 CENTRĀLEIROPAS LAIKS**)

Pašlaik Eiropā pēc kaņepēm otrais visvairāk patērēto narkotiku veids ir stimulējošās narkotikas, piemēram, amfetamīni, ekstazī un kokaīns. Tomēr dati par šīs grupas narkotiku izplatību, tendencēm un tirgus attīstību liecina par ļoti neviendabīgu ainu. Tā šodien paziņojis **Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs (EMCDDA)**, Briselē publicējot savu **2008. gada ziņojumu: situācija narkomānijas problēmas jomā Eiropā**.

Apmēram 12 miljoni Eiropas iedzīvotāju (vecumā no 15-64 gadiem) savas dzīves laikā ir pamēģinājuši kokaīnu, salīdzinot ar apmēram 11 miljoniem, kas pamēģinājuši amfetamīnus un 9,5 miljoniem, kas pamēģinājuši ekstazī. Ja jaunākie Eiropas dati apstiprina ziņojumus par amfetamīna un ekstazī lietošanas stabilizēšanās vai pat samazināšanās tendenci, tie norāda arī uz pastāvīgu kokaīna lietošanas pieaugumu, lai gan tikai dažās valstīs. Arī šodien publiskotajā pārskatā redzama Eiropas nelegālo stimulantu jaunā „sadalītā tirgus” aina (skatīt karti, 4. sadaļa).

Amfetamīni un ekstazī: stabils stāvoklis

Apmēram 2 miljoni gados jaunu Eiropas iedzīvotāju (vecumā no 15-34 gadiem) iepriekšējā gadā ir pamēģinājuši amfetamīnus, un apmēram 2,5 miljoni pamēģinājuši ekstazī. Šodien publiskotais ziņojums liecina, ka pēdējos gados kopš 2003. gada šajā grupā vērojama amfetamīna lietošanas noturīga lejupejoša tendence (GPS-8, i; GPS-23, i, ii attēli), tomēr vidēji 1,3 % no gados jauniem pieaugušajiem ziņoja, ka lieto tos katru gadu. Arī ekstazī lietošana gados jaunu pieaugušo vidū pēdējos piecos gados lielā mērā ir saglabājusies stabila, lai gan ar dažiem nelieliem pieauguma un kritumu rādītājiem. Vidēji 1,8 % no gados jauniem pieaugušajiem ziņoja, ka iepriekšējā gadā lietojuši ekstazī, lai gan šis skaitlis slēpj ievērojamas atšķirības, kādas ir valstu vidū. **Čehijas Republikas, Spānijas, Zviedrijas un Apvienotās Karalistes** skolu apsekojumu dati liecina par stabilu stāvokli attiecībā uz amfetamīna lietošanu 15-16 gadu vecu jauniešu vidū vai lietošanas samazināšanos (EYE-3 tabula).

Joprojām palielinās kokaīna lietošana

Apmēram 3,5 miljoni gados jaunu Eiropas iedzīvotāju (vecumā no 15-34 gadiem) iepriekšējā gadā ir lietojuši kokaīnu, un 1,5 miljoni – iepriekšējā mēnesī. Jaunākajos apsekojumos (2005.-2007. gads) septiņas valstis ziņoja par kokaīna lietošanas pieauguma tendenci pēdējos gados (5. attēls, 5. nodaļa; GPS-14, i attēls). Valstīs, kurās ir liela narkotiku izplatība – **Dānijā, Spānijā, Īrijā, Itālijā un Apvienotajā Karalistē** – narkotiku izplatība gados jaunu pieaugušo vidū pēdējos gados ir apmēram 3 % līdz 5,5 %. Turpinās arī augšupejoša tendence attiecībā uz kokaīna izraisīto problēmu ārstēšanas pieprasījumiem. Eiropā no 2002. gada līdz 2006. gadam tādu gadījumu skaits, kad šādu ārstēšanu pieprasa jauni pacienti, ir pieaudzis no apmēram 13000 līdz gandrīz 30000 (TDI-1, ii attēls). **EMCDDA** 2006. gadā reģistrēja apmēram 500 ar kokaīna lietošanu saistītus nāves gadījumus (datus par atsavināšanu skatīt tālāk).

Sadalītais Eiropas stimulantu tirgus: nepieciešama holistiska reakcija

Rietumeiropā un Dienvidēiropā nelegālo stimulantu tirgū tagad dominē kokaīns, savukārt citur tā lietošana un pieejamība joprojām kopumā ir zema. Vairumā Ziemeļeiropas, Centrāleiropas un Austrumeiropas dalībvalstīs, jo īpaši tajās, kas pievienojās ES kopš 2004. gada, amfetamīni saglabā stingras pozīcijas kā dominējošais stimulants (karte, 4. nodaļa). Metamfetamīna – narkotikas, kuras lietošana rada ievērojamas problēmas ārpus Eiropas, lietošana ES joprojām vērojama tikai **Čehijas Republikā** un **Slovākijā**, bet par tās pieejamību vai lietošanu laiku pa laikam ziņo arī citas valstis.

Lietošanas vides un lietošanai piedāvāto loģisko pamatojumu dēļ Eiropas nelegālo narkotiku tirgū kokaīnu un amfetamīnus zināmā mērā var uzskatīt par „konkurējošiem produktiem”. „Mijiedarbība, kāda ir dažādām narkotikām, kas vienādi pievilcīgas lietotājam, joprojām ir nozīmīga izpētes joma”, norādīja **EMCDDA priekšsēdētājs Marcel Reimen**. „Pašreizējā sadalītā tirgus aina liek domāt, ka tā vietā, lai koncentrētos uz atsevišķām vielām, attiecībā uz stimulantiem mums vajadzīga holistiska pieeja. Samazinot vienas narkotikas pieejamību iespējams risks, ka iegūtie ieguvumi izraisa to, ka patērētāji vienkārši nomaina šo narkotiku ar citu.”

Šodien publiskotajā pārskatā arī.....

KAŅEPES: “spēcīgāki signāli”, ka popularitāte iespējams samazinās

Gandrīz ceturtdaļa no visiem Eiropas iedzīvotājiem jeb apmēram 71 miljoni (vecumā no 15-64 gadiem) savas dzīves laikā ir pamēģinājuši kaņepes, un apmēram 7 % (23 miljoni) tās lietojuši iepriekšējā gadā, – kas padara to par Eiropā joprojām visvairāk patērēto nelegālo narkotiku. Tomēr dažos nozīmīgos tirgos, kā norāda **EMCDDA**, ir jauni „spēcīgāki signāli” par šīs narkotikas popularitātes samazināšanos, ko apstiprina analīze iepriekšējā *gada ziņojumā*.

Apmēram 17,5 miljoni gadus jauni Eiropas iedzīvotāji (vecumā no 15-34 gadiem) iepriekšējā gadā ir lietojuši kaņepes. Jaunākie valstu apsekojumu dati par kaņepju lietošanu šajā vecuma grupā iepriekšējā gadā liecina par lietošanas stabilizēšanos vai samazināšanos lielākajā daļā no tām valstīm, kas par to ziņojušas (4. attēls, 3. nodaļa; GPS-4, i attēls), ar apmēram 13 % no Eiropas gadus jauniem pieaugušajiem, kas lietojuši narkotiku iepriekšējā gadā. Lielākajā daļā ES valstīs, šķiet, ir stabila vai arī samazinās kaņepju regulāra lietošana mūža laikā un intensīva lietošana 15 gadus vecu skolēnu vidū (HBSC apsekojumi*; EYE-4 un EYE-5 attēli).

Apvienotajā Karalistē – valstī, kas izcēlās ar kaņepju lietošanas augstu līmeni, iedzīvotāju apsekojumi liecina par noturīgu lejupejošu tendenci, jo īpaši jaunākā vecuma grupās (GPS-10 attēls).

„Regulāru un intensīvu kaņepju lietotāju skaita tendences tomēr var mainīties neatkarīgi no kaņepju lietošanas izplatības kopējā populācijā, norāda **EMCDDA direktors Wolfgang Götz**. Tiek lēsts, ka apmēram 4 miljoni Eiropas pieaugušo iedzīvotāju (vecumā no 15-64 gadiem) lieto kaņepes katru dienu vai gandrīz katru dienu. Starp 160 000 narkotiku radīto problēmu ārstēšanas jaunajiem pieprasījumiem, par ko ziņots 2006. gadā, pacienti – kaņepju lietotāji bija otrā lielākā grupa (28 %) pēc pacientiem – heroīna lietotājiem (35 %) (TDI-2, i attēls).

PIEDĀVĀJUMS: DINAMISKIEM TIRGIEM NEPIECIEŠAMA DINAMISKA REAKCIJA

„Pakāpeniski izvēršas narkotiku piegāde uz Eiropu un tās iekšienē”, norāda **Wolfgang Götz**, „jo pastāvošajām kontroles un sabiedrības veselības stratēģijām tirgus jauninājumi tagad rada ievērojamas problēmas. Šādi nozīmīgi jauninājumi, par ko arvien vairāk tiek ziņots, ir arvien pieaugošā vietējo kaņepju ražošanas nozīme Eiropā, sintētisko opioīdu novirzīšanās un nelegāla ražošana, augošs tiešsaistes tirgus, kur reklamē „legālus apreibinošus līdzekļus” un medikamentus, kā arī sintētisko narkotiku ražošanas ietekme uz vidi. Šodien tiek uzsvērta arī kokaīna kontrabanda caur Rietumāfriku un starptautiskās sabiedrības centieni atbalstīt šo reģionu.

Kokaīna kontrabanda: Rietumāfrika, galvenais centrs, un jauna darbība Austrumeiropā

Tiek lēsts, ka 2007. gadā Eiropā gandrīz ceturtdaļa kokaīna kontrabandas ceļā ievests caur **Rietumāfriku** (**UNODC**, 2008. gads), kas pēdējos gados izveidojusies par nozīmīgu kokaīna kontrabandas centru. Kokaīns iekļūst Eiropā pa vairākiem maršrutiem, un **Karību jūras valstis** joprojām ir galvenā tranzīta zona. Tomēr

domājams, ka lielāku kokaīna pieejamību Eiropā un tā cenas samazināšanos, kā arī **Ibērijas pussalas** lomu kā galvenajam iekļūšanas punktam **ES**, ir veicinājis nozīmīgs kontrabandas pieaugums, izmantojot Rietumāfrikas maršrutu. No 2006. gadā Eiropā atsavinātajām 121 tonnām kokaīna 28 % aizturēja **Portugālē** un 41 % **Spānijā** (salīdzinājumā ar skaitļiem par 2005. gadu attiecīgi 17 % un 46 %). Eiropā 2006. gadā uzskaitīti 72 700 atsavināšanas gadījumi, vairāk kā puse no tiem **Spānijā** (58 %) un 2 % **Portugālē** (SZR-9, SZR-10 tabula).

Jaunākie ziņojumi par kokaīna importu caur **Austrumeiropas valstīm (Bulgārija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Rumānija un Krievija)** arī var vēstīt par jaunu kontrabandas maršrutu rašanos. Tā kā kokaīna lietošana turpina pieaugt, vairāk spēka tiek veltīts aizturēšanai, kur galvenā loma transatlantisko pārvadājumu atklāšanā ir *MAOC-N* (Analīzes un operāciju centram jautājumos par narkotikām uz jūras/*Maritime Analysis and Operations Centre–Narcotics*) Lisabonā, un jaunajam *CECLAD-M* (*Centre de Coordination de la Lutte Anti-Drogue en Méditerranée*) Tulonā, kas izveidots, lai cīnītos ar kontrabandu Vidusjūras reģionā.

Kaņepju vietējās ražošanas kartēšana, “lielais nezināmais”

Šodien uzsvērta arī Eiropas vietējo kaņepju augu ražošana, par ko ziņo dažas dalībvalstis, kas liek domāt, ka to „vairs nevar uzskatīt par nenozīmīgu”. Kaņepju sveķi, galvenokārt no Marokas, vēsturiski bijis dominējošais produkts daudzās ES valstīs. Bet kopš 1990. gadu sākuma līdz vidum Eiropā pieaugusi kaņepju augu vietējā ražošana, un dažas valstis tagad ziņo par pāriešanu no kaņepju sveķiem uz vietēji audzētiem kaņepju augiem. Eiropā 2006. gadā tika atsavināti apmēram 2,3 miljoni kaņepju augu.

Lielākā daļa Eiropas valstu tagad ziņo par kaņepju vietējo ražošanu, sākot ar neliela mēroga audzēšanu personīgai lietošanai līdz lielām plantācijām komerciāliem mērķiem. Vietējā ražošana rada lielas problēmas tiesībsargājošām iestādēm, jo nav iesaistīta pārrobežu kontrabanda, un ražošanas vietas ir tuvu patērētājam un salīdzinoši viegli paslēpjamas. Uzsverot datu trūkumu par šo jautājumu, **EMCDDA** ir uzsācis kartēšanas pētījumu, lai novērtētu vietēji ražoto kaņepju augu apjomu un tirgus daļu.

Tiešsaistes veikalos tiek reklamētas vairāk nekā 200 psihoaktīvas vielas

Pēc neliela 25 tiešsaistes veikalu apsekojuma 2008. gadā **EMCDDA** ziņo arī, ka Eiropas tiešsaistes mazumtirgotāji reklamē vairāk nekā 200 psihoaktīvas vielas. Ja daudzas no šīm vielām tiek tieši reklamētas kā „legālas apreibinošas vielas”, dažās valstīs uz to sastāvu attiecas tie paši likumi, kas uz kontrolētajām zālēm, un par pārkāpumiem var saņemt sodus. Ņemot vērā pētījuma nelielo paraugu, rezultāti jāinterpretē uzmanīgi, bet vairumam identificēto veikalu galvenā uzņēmējdarbības vieta bija **Apvienotā Karaliste** un **Nīderlande** un nedaudz mazākam skaitam **Vācija** un **Austrija**. Ziņojumi liek domāt, ka šo vielu tiešsaistes mazumtirgotāju skaits palielinās un tie ātri pielāgojas jaunajiem mēģinājumiem kontrolēt tirgu.

Visbiežāk sastopamie „legālie apreibinošie līdzekļi ir: *Salvia divinorum*; kratom (*Mitragyna speciosa*); (*Argyreia nervosa*); halucinogēnās sēnes un dažādas „ballīšu tabletes”, ko pārdod kā alternatīvas ekstazī (MDMA). Bieži sintētisko „ballīšu tablešu” galveno sastāvdaļu reklamē kā benzilpiperazīnu (BZP), bet šajās tabletēs var būt liela rinda augu izcelsmes materiālu un daļēji sintētisku vai sintētisku vielu. **EMCDDA** veiktā BZP riska novērtējuma rezultātā 2008. gada martā pieņēma Padomes lēmumu, ar ko valstīm tiek dots viens gads, lai ieviestu šīs vielas kontroli. Dažas valstis jau ieviesušas *Salvia divinorum* un/vai tās aktīvās vielas *Salvinorine A* kontroli.

EMCDDA priekšsēdētājs Marcel Reimen norāda: „Tie, kuri iedzīvojas no nelegālo narkotiku ražošanas, kontrabandas un pārdošanas, ir radoši, apņēmīgi un gatavi izmantot jebkuru iespēju, lai paplašinātu savu tirgu. To var panākt, izmantojot jaunu tehnoloģiju vai sociālās problēmas dažās pasaules attīstības valstīs. Ja gribam turēties līdzīgi tempam šajā topošajā tirgū, kur nerūp cena, kas jāmaksā indivīdam, sabiedrībai vai videi, mūsu politikai jābūt tikpat radošai.

» » »

Izlaists šodien: *Narkotikas un neaizsargātu jauniešu grupas*

ES dalībvalstis savās narkotiku apkarošanas un sociālajās politikās arvien vairāk kā prioritāti izvirza „neaizsargātās grupas”, lai samazinātu narkotiku problemātiskas lietošanas risku tur, kur tā rašanās visvairāk iespējama. Šo labo nolūku īstenošanai jāsniedz vairāk pakalpojumi. EMCDDA pārskatā par šo jautājumu norādīts, ka dažas neaizsargātas jauniešu grupas (piemēram, bērni aprūpes iestādēs, gados jauni bezpajumtnieki, skolēni, kuri agri pārtrauc vai kavē mācības) pret narkotiku lietošanu agrīnā vecumā ir jutīgāki kā vidusmēra vienaudži un var ātrāk kļūt par problemātiskiem narkotiku lietotājiem. Zināšanas par šo neaizsargāto grupu raksturu un to, kur tās var būt, var kalpot par svarīgu sākuma punktu narkotiku lietošanas profilakses un iejaukšanās stratēģijām. Narkotiku lietošana var būt tikai viens no vairākiem uzvedības veidiem, kādi veidojas neaizsargātās grupās, kas rosina narkotiku apkarošanas politikā risināt vairākus sociālos aspektus, kuri var saasināt, izraisīt vai paātrināt veselības problēmas šajās grupās. Šodienas pārskatā ir uzsvērti arī labākās prakses piemēri.

Kopsavilkums 23 valodās tīmekļa vietnē: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues>

Piezīmes:

2008. gada ziņojumā sniegtie dati saistīti ar 2006. gada vai jaunākajiem pieejamiem datiem.

Šajā ziņu izlaidumā citētie attēli un tabulas ir atrodamas 2008. gada statistikas biļetenā

<http://www.emcdda.europa.eu/stats08>

Informācija par *Gada ziņojuma* materiāliem, ziņu izlaidumiem, pakalpojumiem un notikumiem, kā arī saites uz tiem ir pieejamas šeit: <http://www.emcdda.europa.eu/events/2008/annual-report>

* *Health Behaviour in School-aged Children (HBSC)* <http://www.hbsc.org>